

Нацистичка држава као један од облика западне постхришћанске државе

Зоран ЧВОРОВИЋ | 24.10.2014 | 08:50

Шездесетдевет година после завршетка Другог светског рата сведоци смо отворене и снажне реафирмације нацистичких идеја и покрета, посебно у оним источноевропским, некада православним покрајинама, од Украјине до Балкана, које су током векова, будући terramissionis Ватикана, промениле свој верски, а с њим и културни и национални идентитет. С тога већ на нивоу чињеница можемо да закључимо да нацизам као појава није историјски инцидент, већ феномен инхерентан западноевропској цивилизацији. То за правног историчара отвара питање дефинисања природе и порекла нацистичке државе као типа државе.

Досадашња истраживања су полазећи од спољних обележја, каква су, примера ради, страначки и идеолошки монизам, **доминантна лична власт шефа државе, уједно и шефа партије, милитаризација управе, диригована привреда,** нацистичку државу сврставала, заједно са комунистичком државом, у тип модерних тоталитарних државних облика. За стајну тачка свих ових истраживања узимана је модерна држава англосаксонске традиције, чијој је **правно-организационој, политичкој, идеолошкој и економској структури својствен формални плурализам.** Овакав крајње поједностављен, формалистички и неисторијски приступ, који узима у обзир само спољна обележја нацистичке државе, не открива идејни завичај из кога је она израсла, нити овај тип државе смешта у правноисторијске токове дугог трајања којима генерички нужно припада.

Треба имати у виду да се обележја, која су у теорији **издвојена као *differentia specifica* нацистичке државе, јављају и код других типова држава, у сасвим удаљеним и различитим временским епохама и географским поднебљима.** Тако је диригована привреда одликовала већ државе старог Истока, које је у једној крајње субјективној, окцидентално-потентној шеми, блиској западној друштвеној науци, Карл Витфогел сврстао у посебан тип државе, тзв. оријенталне деспотије.

Осим тога, државни интервенционизам у привреди био је једно од кључних обележја и европских монархија из доба просвећеног апсолутизма, које су због постојања суверене власти представљале први развојни облик модерне државе западног типа. Сви старогрчки полиси, као идејни завичај модерне западне државе, а не само протокомунистичка Спарта, били су устројени као државе изразитог религиозно-идеолошког монизма. Осим њих, таква је била и енглеска држава после Крваве револуције, о чему најбоље сведочи Кромвелово законодавство, као и доцнији Бил о правима. Лична псеудомонархијска власт римских императора, сједињена са њиховим првосвештенством, а све до периода домината огрнута у форму републиканских магистратура, потврђује да је лична власти била својствена и римској држави, коју редовно убрајају у западни тип државе, а не само тзв. оријенталним деспотијама.

Погрешан формалистички истраживачки приступ примењен при анализи природе нацистичке државе довео је до тога да њена појава делује као инцидент у идиличном, праволинијско-хилијастичком развоју модерне либералне западне државе. То највише штети политици као практичној дисциплини, доводећи је у положај статисте, а не креатора догађаја.

Два обележја нацистичке државе су кључна за њено правилно правно-филозофско одређење. Нацизам, с једне стране, апсолутизује државу тако што је оставља без моралног оправдања, редукујући њен појам на монопол физичке принуде. С друге стране, *imperium* нацистичке државе се не зауставља на граници која дели јавну од приватне сфере, већ дубоко задира у ову другу.

Наведена обележја нацистичке државе срећу се и код других типова западне, постхришћанске државе, каква је и либерална држава. Наиме, западноевропске државе током нововековних грађанских револуција, почев од Холандске револуције, кроз процес секуларизације остају без моралног оправдања, које је истовремено имало карактер санкције вишег реда. То је било сасвим логично довођење до краја оног процеса који је био започет у средњем веку на европском Западу, у коме је услед световних претензија римских епископа морално ограничење државе остало без свог природног носиоца и заступника. Наиме, папоцезаризам Ватикана учинио је да Западу остане непозната морална снага синфонијског ограничења државне власти коју је у Византији у току обреда крунисања и миропомазања симболички испољавао патријарх у односу на цара. С тим у вези, доцније нововековно револуционарно, протестантско свођење цркве на обичну колегију, по правном положају једнаку било ком удружењу грађана, са монархом на њеном челу, само је друга страна процеса који је започео претходном ватиканском узурпацијом „ћесарева“ власти. Модерна западна држава рођена је у време реформације из учења о суверености, као атрибуту који суштински негира феудалну мозаик-државу. Насупрот томе, средњовековним државама византијског цивилизацијског круга итекако је био познат појам суверене власти. Црква од Истока је истовремено, морално ограничавала суверену власт и здушно радила на сузбијању феудалних тенденција, наслоњених на наслеђену преддржавну, племенско-родовску крвнородничку организацију друштва. У епохи када се на Западу рађао тип државе коју одликује суверена власт, тамо више није било снаге која би својим ауторитетом обуздала неограничени *imperium* Хобсовог Левијатана. Сталеж и еснаф су пред њим организационо-технички капитулирали, док је црква на Западу већ одавно навукла државолику образину и остајући без идентитета остала је без слободе деловања.

Модерна западна држава, сведена на организацију са монополом физичке принуде, добила је у Француској 1789. године, захваљујући револуционарним околностима - свој коначни лик. Банкарско-трговачка олигархија прогласила је смрт Бога и следствену свемоћ Државе.

Није се само власт нацистичке државе протезала с оне стране приватне сфере човека, већ и власт свих претхришћанских држава.

Старогрчки полис, од кога су полазили идеолози грађанских револуција, стварајући нови тип државе, обухватао је све сфере духовног људског живота и одлучујуће је одређивао облик њиховог изграђивања. Ондашња држава је, речју Ф. Де Куланжа, „сматрала да њој припада сваки грађанин и душом и телом, па томе доследно хтела је да и тело и душу деце образује тако како би отуда имала што веће користи”. Државни надзор над моралом и васпитањем грађана у античким државама изражавао се и кроз постојање посебних органа надлежних за ову област друштвеног живота. У старом Риму то су били цензори, у Спарти педоними и ефори, а у Атини педагози, педотриби и гинекономи. И религија је у старом веку била у служби државе. С тога је немарно вршење породичног култа у Атини повлачило атимију – јавноправну казну губитка грађанских права. Христове речи „подајте ћесарево ћесару, а Божије Богу” (Лк. 20, 19-26), послале су свету до тада непознату поруку о деоби унутрашњег и спољног света човека на приватну и јавну сферу, од којих прва остаје ван круга деловања државне власти. Средњовековни терор римокатоличке инквизиције над савешћу људи био је само нужна последица новог сједињења јавног и приватног под влашћу римског првосвештеника, што је била само инверзна слика античког првосвештенства првог римског магистрата. Под паролом ослобођења приватног живота човека од монопола римокатоличке цркве, грађанске револуције су створиле тип државе која је током 19. и 20. века, преми мери своје техничке снаге, неумољиво ширила власт и на приватну сферу појединца. Своју тоталитарну природу и сличност са античким државама модерна западна држава показује данас када силом свог imperiuma интервенише у сфери религиозних убеђења, подстичући стварање глобалног псеудорелигиозног еклектичког покрета, тзв. екуменизма.

Да закључимо, нацистичка држава је по томе што се њен смисао и оправдање исцрпљивало у монопољу физичке принуде, као и по томе што је суверено господарила и над јавном и над приватном сфером човековог живота, само један од развојних облика модерне постхришћанске западне државе. Због ове суштинске сличности либерална држава вајмарског уставотворца из 1919. године лако је 1933. потонула у нацистичку тоталитарну државу. Ни данас форма парламентарне демократије није никаква гаранција да држава која по наведеним обележјима припада типу западне постхришћанске државе неће склизнути у нацизам. Прецизније, наведена уставна форма само ће успешно помоћи у сакривању овакве трансформације.

Насупрот овом облику државе, стоји тип државе византијског цивилизацијског круга, која ни у историјски најдрастичнијим видовима одступања од идеалтипског образаца, под утицајем рецепције са Запада, није остајала без икаквог моралног оправдања, како би као Левијатан господарила над целином човековог живота. То је међутим питање за неку другу расправу.

фото <http://army-news.ru/2011/08/nasledniki-gitlera-gotovyat-nurberg-protiv-rossii/>